

Útmutató autizmussal élő személyekkel történő rendőri intézkedések támogatásához

Készítették: Lipp Dominika, Vargáné dr. Molnár Márta, Havasi Ágnes, Kóvári Edit

Magyarországon több, mint 100 000 autizmussal élő személy lakik. Így szinte mindannyian naponta találkozunk autizmussal élő személlyel, bár lehetséges, hogy nem is tudunk róla, észre sem vesszük, de az is lehet, hogy viselkedése, beszéde szokatlan. Egy hatósági személy munkája során szinte elkerülhetetlen, hogy kapcsolatba lépjen autizmussal élő gyermekkel vagy felnőttel.

Ez a tájékoztató, a sokszor akár zavarba ejtő viselkedés megértéséhez és a sikeres együttműködés kialakításához kíván iránymutatást adni.

Röviden az autizmus spektrum zavarról

Az autizmus spektrum zavar (röviden: autizmus) egy veleszületett, neurokognitív fejlődési zavar, melynek következtében a személy kölcsönös társas-kommunikációs képességei és viselkedésszervezése eltér az általában megszokottól. A férfiaknál az autizmus nagyobb arányban jelenik meg.

Megjelenési formáját tekintve az egészen enyhe esetektől az igen súlyosig terjedően rendkívül sokféle lehet. Az autizmus akár kiváló beszéd, rendkívüli intellektuális képességek mellett is jelen lehet, ugyanakkor olyan személyekkel is találkozhatunk, akik esetleg nem beszélnek, s autizmusuk mellé intellektuális képességzavar (értelmi fogyatékoság) is társul.

Az autizmusnak nincsenek szembetűnő külső, fizikai ismertetőjegyei, így felismerése első ránézésre nem lehetséges. A viselkedéses kép rendkívül heterogén, sokszínű, de a háttérben húzódó nehézségek egységesek, így a támogatási formák is jól körülhatárolhatóak. Bár természetesen minden autizmussal élő személy más és más, így mások lehetnek az igényeik, elvárásai, lehetőségeik egy társas érintkezés során, néhány alapelv megértése és betartása mellett az együttműködés mindkét fél számára sikeres lehet.

Néhány konkrétabb példa az autizmusra jellemző viselkedésekből

Lehetséges eltérések a társas-kommunikáció terén:

- a személy nem vagy nem megfelelő módon beszél (pl., magában beszél, esetleg ismételteti az elmondottakat)
- amennyiben nem beszél, speciális módon kommunikálhat (pl. képekkel)
- nem vagy nehezen értheti meg a beszédet, nehezen tudja értelmezni az elvont fogalmakat, gyakran félreértheti az elmondottakat
- feltehető a helyzethez nem illeszkedő, esetleg furcsa kérdéseket (pl. adatokról, vagy akár személyes kérdéseket)
- lehetséges, hogy szokatlan a hanghordozás vagy nem megfelelő a hangerőszabályozás
- szokatlanok lehetnek a gesztusai, a mimikája
- a társas helyzetben zavarba ejtően viselkedhet (pl. hangos megjegyzéseket tesz az emberek külsejére, túlzottan szókimondó).
- a szemkontaktust kerülheti vagy nem megfelelően használhatja
- előfordulhat, hogy a személy nem reagál a megszólításra, saját nevére vagy a felé irányuló kérdésekre.

Lehetséges nehézségek a viselkedésszervezés során, ill. néhány további jellemző:

- szokatlan érdeklődést mutathat bizonyos témák és/vagy tárgyak iránt
- szokatlan mozgásokat végezhet (pl. kézrázás, ugrálás)
- az állandósághoz, a megszokott rutinkhoz való ragaszkodás erőteljes lehet (pl. erős késztetés lehet ugyanazon az útvonalon közlekedni vagy egy tevékenységet mindig ugyanabban az időben elvégezni)
- gyakran előfordul túlzott vagy csökkent szenzoros érzékenység (pl. fényekre, hangokra, érintésre rosszul reagál vagy éppen keresi ezeket az ingereket).

Néhány következmény:

- a személy számára nehéz, felzaklató dolgokra szélsőséges módon reagálhat (pl. sikítás, kiabálás, erőteljes mozgások, hangos értelmetlennek tűnő beszéd, menekülés a helyzetből, szélsőséges esetben dühroham, /auto/agresszió)
- a társas megértés nehézségeiből adódóan nem mindig képes reálisan felmérni az esetleges veszélyforrásokat, csökkent veszélyérzet jellemezheti
- viselkedése félreérthető lehet, a zavarodottság jeleit mutathatja (pl. úgy tűnhet, mintha tudatmódosító szer befolyása alatt állna)
- hajlamos lehet elkóborolni az ismert környezetből.

Fontos, hogy bármelyik fent említett viselkedést tapasztalja, ne tekintse személye ellen irányulónak, s a legkevésbé szándékosnak!
Egy autizmussal élő személy hatalmas stresszt élhet meg egy rendőri intézkedés során, s ez kiválthat furcsa viselkedéseket is.

Tanácsok a rendőri intézkedésekhez

Nincsenek teljesen egységes, biztonságos, mindenkire maximálisan illeszthető ajánlások, mégis az autizmussal élő társainkkal való sikeres együttműködésben hasznosak lehetnek az alábbiak.

Amennyiben lehetséges, az intézkedés mindig egy **családtag vagy az autizmussal élő személyt jól ismerő kísérő jelenlétében** történjen. Ha nincs vele segítő és az együttműködés nehéz, akkor fel kell kutatni és értesíteni valamely közeli hozzátartozót, segítő személyt (Isd. "Tudnivalók rólam" tájékoztató kártya adatai).

A **személyazonosság megállapítására** és a sajátos nevelési igény igazolására az alapvető személyes iratokon (személyi igazolvány, lakcímkártya) túl az ún. **MÁK-kártya**, az **AOSZ kártya** és „**Infolap**” tájékoztató kártya is szolgálhat.

Az intézkedés során hatalmas segítség, ha az nyugodt, biztonságos környezetben történik. **Fontos**, hogy lehetőség szerint **minden várható lépést jelezen előre az intézkedést végző szakember**. Például mondja meg, hogy "Most ellenőrzöm a személyi igazolványát. Ez pár percet vehet igénybe. Kérem, addig itt várjon nyugodtan. Utána visszaadom az igazolványát."

Az intézkedés során a rendőr kommunikációja az autizmussal élő személy számára akkor a legérthetőbb, ha:

- lassú, nyugodt, higgadt hangvételben történik
- rövid, egyszerű és konkrét kifejezéseket használ
- rövid, egyszerű mondatokat használ
- több szünetet tart, megvárja a személy reakcióit, megválaszolja az esetleges kérdéseit
- előre jelzi, hogy mi fog történni és mennyi ideig tart (pl. először... azután ...).

Az intézkedés során a rendőr viselkedése az autizmussal élő személy számára akkor a legbiztonságosabb, ha:

- egyértelmű a személy számára, hogy
  - ➔ kivel áll kapcsolatban (pl. rendőr)
  - ➔ mi történik vele (pl. igazoltatás történik)
  - ➔ milyen céllal (pl. kijárási korlátozás ellenőrzése)
  - ➔ mennyi ideig tart (pl. néhány percet vesz igénybe)
- a kapcsolatfelvétel egyértelmű az autizmussal élő személy számára. Célszerű, ha az intézkedést végző rendőr megpróbálja megszólítani a személyt, felé fordulni, felvenni a szemkontaktust. Előfordulhat, hogy a szemkontaktus felvétele ugyan nem sikeres, ekkor is számíthat rá, hogy bár a személy nem néz az intézkedést végző rendőrré, esetleg mégis figyel.

- türelmesen lép fel az adott személlyel, lelassítja az interakciót
- az intézkedés során előrejelzett lépéseket betartja (fontos, hogy a rendőr akkor jelezze, ha tudja mi fog következni, s ekkor tartsa be az elmondottakat)
- biztonságos távolságot tart a személytől és kerüli az érintést
- az intézkedés a lehető legrövidebb ideig tart
- várakozás esetén lehetővé teszi kiegészítő tevékenységek, tárgyak (pl. mobiltelefon, fejhallgató) használatát
- előre jelzi, hogy mennyi ideig tarthat a várakozás.

Előfordulhat, hogy a fent leírtakon kívül bármilyen egyéb szokatlan reakciót tapasztalhat (pl. röhögőgörcs, elrohanás).

Ezek nem szándékosak, kérjük, legyen türelmes és továbbra is egyértelmű, magabiztos és együttműködést tanúsító! Ne lépjen fel rögtön, amennyiben váratlan viselkedést tapasztal (pl. kiabálás, csapkodás), adjon időt a kísérő személynek a megnyugtatóra.

További információk a koronavírus okozta veszélyhezében

A napi testmozgás kiemelten fontos szerepet játszik az autizmus élő gyermekek és felnőttek egészségének és jóllétének megőrzésében. Esetükben nem csupán a testi-fizikai fittség fenntartása miatt fontos a testmozgás, sokaknak ez a mindennapos rutin részét képezi, melyben az esetleges változások, korlátozások órási nehézségeket, stressz jelentenek.

Előfordulhat, hogy az autizmussal élő embereknek csendesebb helyekre kell menniük, távol másoktól, még akkor is, ha ezek a helyek messzebb vannak otthonaiktól. Így a közterületen való tartózkodás oka nem minden esetben számít jogilag alapos indoknak (pl. gyógyszerár, bevásárlás), esetükben azonban mégis kiemelt fontosságú lehet.

A lakóhely elhagyásakor meglehet, hogy a közeli családtagoknak/gondozóknak/támogató személy(ek)nek el kell kísérniük az autizmussal élő személyt, akikkel a biztonság érdekében nem várható el a másfél méteres távolság betartása.

Az autizmussal élő személyeknél (a rugalmatlan viselkedés, megszokott dolgokhoz való ragaszkodás és az esetleges szenzoros érzékenység miatt) előfordulhat, hogy nem tűrik meg magukon és/vagy a kísérőjükön a maszkot és a kesztyűt, így szükséges lehet az ettől való eltekintés. Szintén igaz, hogy sok autizmussal élő személy fizikai biztonsága csak úgy szavatolható, ha a kísérő testi kontaktusban kíséri (pl fogja a kezét vagy belekarol), enélkül előfordulhat az elkóborlás, vagy hogy gyermek vagy felnőtt az úttestre lép, vagy megszeg más, gyalogos közlekedésre vonatkozó szabályokat. Ezekben az esetekben kérjük szintén tekintsenek el a megfelelő távolságtartásra vonatkozó szabályoktól-

Természetesen fentiek a támogató személy segítségével úgy valósíthatóak meg, hogy az mások egészségét ne veszélyeztesse.

Az autizmussal élő személyek számára stresszt jelenthet a másokkal való kapcsolat felvétele, akkor is, ha az intézkedést végző rendőr a személy kísérőjével lép kapcsolatba. Előfordulhat, hogy nehezen várja ki ebben a helyzetben az intézkedést, nem ért a helyzetet, furcsa viselkedései felerősödnek. A stressz növekedése nem mindig látszik egy idegen számára, de a személyt jól ismerő kísérő jól ismeri ezeket a helyzeteket, ezért kérjük adjon időt a kísérőnek (akár megszakítva az intézkedést), hogy megnyugtassa a személyt és az intézkedést próbálja ezután felgyorsítani.

Ne feledjék, mindannyiunknak más lehetőségek állnak rendelkezésre a társadalomban, társas helyzetekben való részvételhez, de minden körülmények között az emberi méltóságunk megtartásával kívánunk mindannyian részt venni azokban. Közös felelősségünk és érdekünk a sikeres együttműködés! Ahogy eddig is, a továbbiakban is kérjük mindezek figyelembe vételét és tiszteletben tartását. Köszönjük!